

RASEBORG
RAASEPORI

RAASEPORI.FI

Raaseporin kaupungin
**VARHAISKASVATUS-
SUUNNITELMA**

1.	PAIKALLISEN SUUNNITELMAN MERKITYS JA SEN LAATIMINEN.....	3
1.1.	Raaseporin varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.1.1.	Ryhmäkohtaiset suunnitelmat.....	4
1.1.2.	Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.....	4
2.	VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	7
2.1.	Arvopohja	8
2.1.1.	Lasten ja huoltajien tärkeiksi kokemia arvoja varhaiskasvatustoiminnalle.....	9
2.2.	Oppimiskäsitys	11
2.3.	Laaja-alainen osaaminen	12
2.4.	Toimintamuodot ja yhteistyö Raaseporissa.....	14
2.4.1.	Päiväkotien ja perhepäivähoidon välinen yhteistyö	15
2.4.2.	Menettelytavat siirtymävaiheissa	15
2.4.3.	Moniammatillinen yhteistyö.....	16
2.4.4.	Yhteistyö muiden tahojen kanssa	16
3.	TOIMINTAKULTTUURI.....	17
3.1.	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	18
	.....	21
3.2.	Laadukas toimintakulttuuri Raaseporin varhaiskasvatuksessa	21
3.3.	Monipuoliset oppimisympäristöt.....	22
3.4.	Lähiympäristöt Raaseporissa	24
3.5.	Terveellinen ja kestävä elämäntapa	24
3.6.	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Raaseporin varhaiskasvatuksessa	25
4.	PEDAGOOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS.....	27
4.1.	Pedagoginen dokumentointi	28
4.2.	Monipuoliset työtavat	29
4.3.	Leikki	29
4.4.	Oppimisen alueet.....	31
4.4.1.	Kielten rikas maailma.....	32
4.4.2.	Ilmaisun monet muodot	33
4.4.3.	Minä ja meidän yhteisömme	34
4.4.4.	Tutkin ja toimin ympäristössäni	35

4.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn.....	36
4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	37
4.5.1. Kaksi- ja monikielisyys Raaseporissa	38
4.6. Kielikylpy	39
5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI	39
5.1. Kolmiportainen tuki	40
5.1.2. Eriyttäminen	41
.....	42
5.1.3. Yleinen tuki	42
5.1.4. Tehostettu tuki	43
5.1.5. Erityinen tuki.....	43
5.1. Menettelytavat ja vastuu työskentelyssä tuen tarpeessa olevan lapsen.....	43
kanssa	43
5.3. Tehtävät ja vastuu tuen tarpeessa olevan lapsen kanssa	44
5.3.1. Päiväkodinjohtaja	44
5.3.2. Kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja.....	44
5.3.3. Varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja	45
5.3.4. Varhaiskasvatuksen opettaja	45
5.3.5. Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja.....	45
5.3.6. Varhaiskasvatuksen avustaja	45
5.3.7. Päivähoidon suunnittelija (perhepäivähoito).....	46
5.3.8. Perhepäivähoitaja	46
5.4. Yhteistyö lapsen, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa	46
5.5. Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa	47
5.5.1. Tuetun varhaiskasvatuksen työryhmä	47
5.5.2. Pedagoginen puuttuminen ja ohjaus.....	48
6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	49
6.1. Arviointi paikallistasolla	49
6.2. Pedagogisen toiminnan tason arviointi	50
6.3.3. Arviointitulosten julkistaminen.....	52

1. PAIKALLISEN SUUNNITELMAN MERKITYS JA SEN LAATIMINEN

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan Opetushallituksen 2016 antaman ja 2018 tarkistaman, varhaiskasvatustalakiin perustuvan valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet- asiakirjan pohjalta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustalaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää, sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Paikallinen suunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmässä. Se kuvailee ja ohjaa niin kansallisten tavoitteiden kuin paikallisesti tärkeiden tavoitteiden ja tehtävien toteutumista. Suunnitelma antaa yhteisen perustan ja suuntaviivat varhaiskasvatuksessa tehtävälle jokapäiväiselle työlle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka ohjaa järjestäjän toimintaa ja varhaiskasvatustyötä. Varhaiskasvatussuunnitelma yhdistää muun paikallisen toiminnan lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa on huomioitu lapsen oppimispolun jatkuvuus varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa. Jatkuvuutta edistävät erityisesti kuvaukset arvopohjasta, oppimisenäkemyksestä, pedagogisesta ympäristöstä ja työmenetelmistä, sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Paikallisen suunnitelman 2017 laatimiseen osallistuivat lapset, huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilökunta. Toimijoiden arvot saatiin esiin eri tavoin. Työtä johti ohjausryhmä, joka sai tukea kommentoivilta työryhmiltä. Työryhmät koostuivat kaupungin varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmien ja yksiköiden edustajista. Paikallinen suunnitelma on tarkistettu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 pohjalta. Ohjausryhmän työstämä ehdotus paikallisen suunnitelman uudistamisesta on ollut kommentoitavana varhaiskasvatuksen henkilöstöllä, vanhemmilla ja muilla yhteistyötahoilla.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1. Raaseporin varhaiskasvatussuunnitelma

Raaseporin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jossa huomioidaan Raaseporin ominaispiirteet. Raaseporin varhaiskasvatussuunnitelma täsmentää, ohjaa ja tukee varhaiskasvatustoiminnan toteutusta kaupungin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä yksityisessä että avoimessa varhaiskasvatuksessa. Suunnitelma määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt, yhteistyön, miten varhaiskasvatus järjestetään ja toteutetaan sekä millä tavalla varhaiskasvatusta arvioidaan ja kehitetään.

1.1.1. Ryhmäkohtaiset suunnitelmat

Raaseporin varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan toimintavuoden alussa jokaiselle ryhmälle ryhmäkohtainen suunnitelma. Ryhmäkohtaisen suunnitelman tavoitteena on toimia jatkuvan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen dokumenttina ryhmässä.

Ryhmäkohtaisten suunnitelmien pohja on yhteinen kaikissa Raaseporin kunnallisissa päiväkodeissa. Ryhmäkohtaisissa suunnitelmissa huomioidaan jokaisen lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Ryhmän koko henkilökunta osallistuu suunnitelman tekemiseen, mutta vastuu sen laatimisesta on varhaiskasvatuksen opettajalla. Päiväkodinjohtaja hyväksyy toimintavuoden alussa ryhmäkohtaiset suunnitelmat ja vastaa siitä, että suunnitelmia arvioidaan. Suunnitelmia tulee arvioida ja päivittää jatkuvasti toimintavuoden aikana, kuitenkin vähintään kolme kertaa vuodessa, lokakuussa, maaliskuussa ja toimintavuoden lopussa kesäkuussa. Suunnitelma päivitetään aina tarvittaessa ja henkilöstövaihdoksien yhteydessä. Kesäkuussa tehdään koko toimintavuoden arviointi, joka toimii perustana seuraavan toimintavuoden suunnitelmalle. Ryhmäkohtaisen suunnitelman keskeisistä osista tehdään yhteenveto, joka annetaan lapsiryhmän vanhemmille.

1.1.2. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle ja sen tulee perustua lapsen tarpeisiin ja lapsen etuun. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Henkilöstö laatii suunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä.

Raaseporissa laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kahden kuukauden sisällä siitä, kun lapsi on aloittanut varhaiskasvatustoiminnassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. On tärkeää, että lapsen huoltajan ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta yhdistyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen. Raaseporissa on varhaiskasvatuksessa käytössä kolmiportaisen tuen malli, jonka tavoitteena on havaita ja tarjota tasapuolisesti tukea sitä tarvitseville lapsille. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Vieraskielinen lapsi saa tarvitessaan tukea suomen / ruotsin kielen oppimiseen. Lapsen henkilökohtaiseen suunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja toimintatavat kielen oppimista tukevalle, pedagogiselle toiminnalle. Tukea suunniteltaessa ja arvioitaessa voi henkilöstö konsultoida Raaseporin varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot. Pedagogista dokumentointia käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Varhaiskasvatuksen opettaja käy suunnitelman laatimista ja arviointia koskevat keskustelut huoltajien kanssa.

Perhepäivähoidossa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintatyötä johtavat päivähoitosuunnittelijat. Tarpeen vaatiessa konsultoidaan päiväkodin johtajaa. Jokaisen toimintavuoden alussa päätetään, ketkä toimivat konsultoivina johtajina.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla henkilöstöltä, muulta viranomaiselta, jonka kanssa on tehty lapsen asioissa yhteistyötä, tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa huomio kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen.¹

---

¹ Varhaiskasvatuslaki 40-42 §

2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustlaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustlain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista, sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Kaikkien lasten tulee voida osallistua varhaiskasvatukseen tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

2.1. Arvopohja

Lapsen paras on aina etusijalla, lapsella on oikeus voida hyvin, saada huolenpitoa ja suojaa. Hänen mielipiteensä tulee huomioida ja häntä tulee kohdella tasa-arvoisesti ja yhtäläisesti, eikä häntä saa syrjiä.

Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen **lapsuuden itseisarvosta**. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten **kasvua ihmisyyteen**, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Laki velvoittaa suojelemaan lasta kiusaamiselta, väkivallalta ja ahdistelulta.

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten **yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta**. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen **monimuotoisiin perheisiin** ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäsityksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyöskentelylle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia **terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin**. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.1.1. Lasten ja huoltajien tärkeiksi kokemia arvoja varhaiskasvatustoiminnalle

Raaseporilaisten lasten ja huoltajien arvoja on selvitelty eri tavoin syksyn 2016 aikana. Nuorempien lasten (0-3v) arvojen selville saamiseksi henkilökunta on havainnoinut lapsia viikon ajan päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Vanhempien lasten (3-6v) arvojen selville saamiseksi on pelattu pienryhmissä peliä (sovellus Folkhälsanin Dagens Fred pelistä, lupa muutoksiin saatu Folkhälsanilta). Huoltajat ovat kertoneet arvoistaan heille suunnatussa lomakkeessa. Raaseporin kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstö on työstänyt varhaiskasvatuksen arvopohjaa yksiköissään (päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa) toimintavuoden 2016-2017 aikana.

Alla olevassa kuvassa näkyvät 0-3 vuotiaiden lasten arvot tulkintoina henkilökunnan havaintojen pohjalta :

Alla olevassa kuvassa näkyvät 3-6 vuotiaiden lasten tärkeiksi kokemat arvot toiminnalle varhaiskasvatuksessa

Alla huoltajien tärkeiksi kokemia arvoja varhaiskasvatustoiminnalle:

1. Hyvä ja turvallinen laspuus
2. Oikeus ilmaista itseään, ajatuksiaan ja mileipiteitään
3. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas sellaisenaan
4. Oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioonotetuksi niin yksilönä, kuin yhteisönsä jäsenenä
5. Terveellisiä elämäntapoja suosiva tapa elää
6. Oikeus leikkiin
7. Avoin ja kunnioittava asennoituminen erilaisiin kielisiin, kulttuureihin, näkemyksiin ja uskontoihin
8. Oikeus tunteiden ja ristiriitojen käsittelemiseen
9. Tasaarvo
10. Oikeus kokoeilla ja oppia uusia asioita
11. Oikeus huolenpitoon
12. 12. Tunne elämän taidot
13. Oikeus hyvään opetukseen
14. Avoin ja kunnioittava suhtautuminen perheisiin
15. Elämän kunnioittaminen
16. Oikeus sosiaaliseen yhteisöllisyyteen
17. Tasa-arvoinen kohtelu
18. Kestävän elämäntavan kunnioittaminen
19. Oikeus kannustavaan palautteeseen
20. Oikeudenmukaisuuden ja rauhan tavoittelu

2.2. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti

haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuseräikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Varhaiskasvatustoiminnan lähtökohtana Raaseporissa on lapsen kunnioitus ja osallisuus. Jokaisella lapsella on päivittäin oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi. Kohtaamalla jokainen lapsi arvostavasti ja sensitiivisesti luodaan henkilöstölle edellytykset oppia tuntemaan kukin lapsi yksilönä, seuraamaan lapsen kehitystä ja huomioimaan hänen aloitteitaan. Näin henkilöstö voi luoda suotuisat olosuhteet lasten oppimiselle ja mahdollisuuksille vuorovaikutukseen aikuisten ja muiden lasten kanssa. Työtapana Raaseporissa käytetään mm. omahoitajuutta ja työskentelyä tarkoituksenmukaisissa pienryhmissä.

Pienten lasten ryhmissä työskentelemme omahoitajamallin mukaisesti, mikä tarkoittaa, että jokainen ryhmän aikuinen kantaa ensisijaisen vastuun neljästä lapsesta. Lapsen omahoitaja huolehtii lapsen tutustumisesta päiväkotiin ja ryhmään, sekä luo lapselle mahdollisuuden solmia turvallisen vuorovaikutussuhteen päiväkodin yhteen aikuiseen. Kun lapsi on luonut luottavaisen suhteen omahoitajaan, omahoitaja tukee lasta vuorovaikutussuhteiden luomisessa myös muihin päiväkodin aikuisiin ja lapsiin.

Pienryhmätyöskentely on työmenetelmä jota käytetään kaikessa varhaiskasvatustoiminnassa Raaseporissa. Pienryhmätyöskentelyssä lapsiryhmä jaetaan päivän aikana pienempiin ryhmiin, 3-5 vuotiailla useimmiten enintään 7-8 lapsen ja 1-3 vuotiailla enintään 4 lapsen ryhmiin. Pienryhmät muodostetaan joustavasti lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet huomioiden ja ne voivat vaihdella riippuen toiminnasta. Perustelut ryhmäjakoisiin ja jaon toteutumista kirjataan ja arvioidaan jatkuvasti ryhmäkohtaisessa suunnitelmassa.

2.3. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. (Katso myös Raaseporin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa 2016)

Osaamisalue	Varhaiskasvatus	Esikoulu	Luokat 1-2
Ajattelu ja oppiminen	Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla ideoitaan ja tutkia maailmaa. Saa kokea iloa oppimisessa, mielikuvituksen käytössä ja luovuudessa. Saa kysyä ja kyseenalaistaa. Tulee tietoiseksi omasta oppimisestaan ja omista vahvuuksistaan. Saa vahvistusta omiin kykyihinsä. Saa kannustusta sinnikkyyteen. Harjoittelee sietämään epäonnistumisia.	Kehittää kykyään omaksua uutta tietoa ja ohjata omaa oppimistaan, uskaltaa kokeilla itselleen vaativia asioita, uskaltaa kysyä ja kyseenalaistaa. Kehittää muistia ja mielikuvitusta. Vahvistaa uskoa ja iloa omasta osaamisesta. Ajattelu ja oppimisen valmiudet kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten kanssa.	Oppii tekemään havaintoja, tiedostaa oppimaan oppimisen perusteet, rohkaistuu asettamaan kysymyksiä, saa ohjausta ilmaisemaan oman mielipiteensä.
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	Harjoittaa taitoa kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kykyä reflektoida omia arvoja ja asenteita. Lapsi harjoittaa vuorovaikutustaitojaan, itseilmaisuaan ja muiden ymmärtämistä. Lapsen positiivista suhtautumista edistetään tutustumalla kielen moninaisuuteen, kulttuureihin ja katsomuksiin. Harjoittelee ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti ja tekemään yhteistyötä. Ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin.	Harjoittaa kuuntelutaitoaan, erilaisten näkökulmien tunnistamista ja ymmärtämistä. Harjoittaa yhteistyökykyään ja kommunikaatiota, ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin käytöstapoihin. Saa tutustua lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen.	Omaksuu tietoa Suomen kulttuurisesta ja katsomuksellisesta perinteestä, ihmisoikeuksista ja muiden kulttuurien katsantokannoista, kehittyvä arvostamaan erilaisia ihmisryhmiä ja kansoja, saa mahdollisuuksia pohtia erilaisia mielipiteitä ja moraalisia kysymyksiä, osoittaa empatiaa ja toimii eettisesti.
Itsensä huolehtiminen ja arjen taidot	Kannustetaan pitämään huolta itsestään ja tuetaan itsenäisyyden lisäämisessä, huolehtimaan terveydestään ja turvallisuudestaan, ohjataan kestävään elämäntapaan. Autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsen kanssa harjoitellaan omista tavaroista huolehtimista.	Oppii vastuunottoa itsestä ja toisista, tavaroistaan ja yhteisestä ympäristöstä tekemällä kestävä elämäntavan mukaisia valintoja, sekä suhtautuu myönteisesti tulevaisuuteen	Saa ohjausta ravinnon ja liikunnan merkityksestä terveydelle, oman toiminnan ja tekojen sekä niiden seurausten ymmärtäminen, tunnetaitojen kehittäminen, vaaratilanteiden tunnistaminen koulutiellä ja koulun piha-alueella ja miten välttää vaaratilanteita. Oppii arvostamaan ja noudattamaan koulun järjestys- ja viihtyvyyssääntöjä. Ymmärtää tekojen seuraukset.
Monilukutaito	Tuetaan tulkitsemaan ja tuottamaan erilaisia viestejä (kirjallisia, kielellisiä, audiovisuaalisia, digitaalisia). Annetaan mahdollisuus rikkaaseen tekstiympäristöön sekä lasten tuottamaan kulttuuriin ja lapsille soveltuihin kulttuuripalveluihin. Ohjataan käyttämään digitaalisia työkaluja vastuullisesti ja havainnoimaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arjessa.	Lasta kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia tekstejä tai ilmaisumuotoja (kirjallisia, suullisia, audiovisuaalisia ja digitaalisia) alkavan lukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja mediaosaamisen puitteissa	Lyhyehköjen tekstien lukeminen ja kirjoittaminen, tekstin ja kuvan yhdistäminen tiedolliseksi kokonaisuudeksi eri oppiaineissa, yksinkertaisten kuvien tulkitseminen, lähiympäristön yksinkertaisten symbolien tunnistaminen.
Tieto- ja viestintä- teknologinen osaaminen	(katso yllä oleva laatikko)	Tutustuu erilaisiin TVT- välineisiin, palveluihin, sekä peleihin, jotka tukevat lapsen kommunikaatio-, oppimis- ja lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksia	Lyhyiden tekstien lukeminen ja kirjoittaminen, tekstin ja kuvien tiedon yhdistäminen, yksinkertaisten kuvien tulkitseminen, tavallisten symbolien tunnistaminen lähiympäristössä.
Osallistuminen ja vaikuttaminen	Tuetaan osallistumaan, vaikuttamaan ja tekemään omia aloitteita. Lapsen tulee saada olla osallinen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kehittää ymmärrystään yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä.	Saa olla osallinen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppii arvostamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksen. Demokraattisen ja kestävä tulevaisuuden perusta luodaan.	Demokraattisen toiminnan sääntöihin ja toteutumiseen tutustuminen oppilaskuntatoiminnan kautta, käytännön toiminnan myötä syntyvä luonnon ja kaiken elollisen arvostaminen, arjen yksinkertaisten toimien oppiminen kestävä elämäntavan hengessä.

2.4. Toimintamuodot ja yhteistyö Raaseporissa

Raaseporissa kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen, lapsen päivähoitopaikka myönnetään ensisijaisesti huoltajien toiveiden mukaisesti.

Raaseporissa tarjotaan varhaiskasvatusta päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa suomen- ja ruotsinkielellä. Perhepäivähoitoa järjestetään perhepäivähoitajan kotona tai ryhmäperhepäiväkodissa. Näiden lisäksi järjestetään kielikylypöpetusta ruotsiksi ja suomeksi joissakin kaupungin päiväkodeista.

Raaseporin varhaiskasvatuksessa työskentelee viisi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja yksi varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja.

Raaseporissa päiväkodit ovat avoinna klo 6:30 ja klo 17:15 välillä, aukioloaikoja voidaan jossakin määrin säädellä paikallisen tarpeen mukaan. Labyrintin ja Mäntykodon päiväkodeissa on pidennetty aukioloaika etukäteen ilmoitettujen tarpeiden mukaan klo 5:15-22:15 välisenä aikana. Tämän lisäksi tarjotaan vuorohoitoa öisin ja viikonloppuisin Raasebon päiväkodissa.

Subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen ei koske pidennettyjä aukioloaikoja eikä vuorohoitoa, vaan myönnetään huoltajien työ- tai opiskeluaikojen perusteella arkisin klo 6:30 – 17:15 tapahtuvan hoidon lisänä. Vuorohoitoa ja pidennettyjä aukioloaikoja ohjaa varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet koskevat myös näitä toimintamuotoja. Tämä vaatii joustavaa, lapsen yksilöllistä hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tukevaa toiminnan suunnittelua sekä perheen tarpeiden samanaikaista huomioimista. Vuorohoito ja pidennetyt hoitoajat vaativat henkilöstöltä erityistä osaamista ja joustavuutta, samoin kuin hyvää yhteistyötä kaikkien lapsen varhaiskasvatukseen osallistuvien kesken. Vuoroheidossa painotetaan erityisesti vanhempien ja henkilöstön välistä yhteistyötä.

Eri toimintamuodoissa noudatetaan valtakunnallista ja paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, jossa kasvatust, opetus ja hoiva muodostavat kokonaisuuden. Lähtökohtana on kokonaisnäkemys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Näitä kolmea ulottuvuutta painotetaan eri tavoin riippuen lapsen iästä sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista.

Päiväkodeissa tarjottava varhaiskasvatust on varhaiskasvatuksen yleisin muoto. Toiminta päiväkodeissa tapahtuu ryhmissä, jotka Raaseporin useimmissa päiväkodeissa on jaettu lasten iän tai tuen tarpeen mukaan. 0-3-vuotiaiden ryhmissä on enintään 12 lasta, 3-6-vuotiaiden ryhmissä enintään 24 lasta. Päiväkodeissa työskentelevästä hoito- ja kasvatusthenkilöstöstä 1.1.2030 alkaen vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus.

Varhaiskasvatuksen opettajalla on pedagoginen kokonaisvastuu toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista tämän suunnitelman tavoitteiden mukaisesti. Lastentarhanopettaja

suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa yhdessä muun moniammatillisen henkilökunnan kanssa. Moniammatillinen henkilökunta on laadukkaan varhaiskasvatuksen resurssi, jonka osaamista, vastuualueita, tehtäviä ja ammattirooleja tulee hyödyntää tarkoituksenmukaisella tavalla.

Perhepäivähoito on varhaiskasvatusta pienessä ryhmässä. Kodissa tapahtuvaan perhepäivähoitoon osallistuu lähinnä 0-4-vuotiaita lapsia ja toiminnan painotus on hoidossa, kasvatuksen ja opetuksen sisältyessä myös päivittäiseen toimintaan. Ryhmäperhepäiväkodin lapsiryhmässä on kahdeksan lasta kahden perhepäivähoitajan kanssa, vaihtoehtoisesti 12 lasta kolmen perhepäivähoitajan kanssa. Perhepäivähoitajat vastaavat ryhmiensä toiminnasta. Päivähoidonsuunnittelijat tukevat perhepäivähoitajia näiden suunnitellessa ja toteuttaessa tavoitteellista toimintaa.

2.4.1. Päiväkotien ja perhepäivähoidon välinen yhteistyö

Päiväkodin ja perhepäivähoidon välistä yhteistyötä suunnittelevat päiväkodin johtaja ja perhepäivähoitaja. Yhteistyömuodot voivat olla erilaisia, yksittäisiä tai säännöllisiä Raaseporin eri alueilla riippuen perhepäivähoitopaikan ja päiväkodin välisestä etäisyydestä. Yhteistyö voi käsittää esimerkiksi sen, että perhepäivähoitaja lapsineen tulee leikkimään päiväkodin pihalle tai sisätiloihin. Perhepäivähoitaja lapsineen voi osallistua myös päiväkodin suunniteltuun toimintaan kuten lauluhetkiin, liikuntaan, luovaan tai muuhun toimintaan sekä päiväkodin juhliin. Toimintavuoden alussa päätetään, minkä päiväkodin kanssa perhepäivähoitaja tekee yhteistyötä ja mitkä tulevan vuoden yhteistyömuodot ovat. Päiväkodin johtaja ja päivähoidon suunnittelija ovat aloitteen tekijöitä yhteistyössä.

2.4.2. Menettelytavat siirtymävaiheissa

Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, vaihtaa päiväkodista toiseen tai perhepäivähoidosta päiväkotiin tai toisinpäin, järjestetään lapselle yhdessä vanhempien kanssa tutustumisjakso. Tutustumisjakson alussa henkilöstö tekee vanhempien kanssa suunnitelman/ aikataulun siitä, kuinka tutustuminen järjestetään niin, että se vastaa lapsen tarpeita ja tekee aloituksesta lapselle turvallisen. Tutustumisjakson pituus vaihtelee mutta kestää yleensä pisimmillään kaksi viikkoa.

Kun lapsi vaihtaa päiväkodin sisällä ryhmää, järjestetään lapselle mahdollisuus tutustua uuteen ryhmään ennen sitä. Ennen ryhmän vaihtoa tulee henkilöstön keskustella lapsen kanssa tulevasta muutoksesta ja antaa hänelle mahdollisuus kertoa toiveistaan, mielipiteistään ja mahdollisistaan huolistaan.

Kun lapsi vaihtaa ryhmää päiväkodin sisällä, tai yhdestä kaupungin päiväkodista toiseen, tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, tai perhepäivähoidosta päiväkotiin tai toisinpäin, seuraa lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen mukana uuteen ryhmään. Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että uusi ryhmä saa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman.

Ryhmää vaihdettaessa huoltajille tarjotaan mahdollisuutta siirtopalaveriin ja/tai uuteen aloituskeskusteluun. Tarpeen vaatiessa voidaan siirtopalaveri käydä myös henkilökunnan välillä, kuitenkin niin, että huoltajia on informoitu käsiteltävistä asioista tai tarjottu huoltajille mahdollisuus osallistua keskusteluun.

Välitettävän tiedon tulee olla ainoastaan sellaista, joka lisää henkilökunnan mahdollisuuksia toimia lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi uudessa lapsiryhmässä.

2.4.3. Moniammatillinen yhteistyö.

Moniammatillisen yhteistyön tulee lähteä lapsen parhaasta. Neuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalipalveluiden kanssa tulee sopia yhteistyötavoista ja –periaatteista tilanteissa, joissa lapsen asioista käsitellään tai tilanteissa, jotka vaativat viranomaisten puuttumista. Moniammatillista yhteistyötä järjestetään ensi sijassa huoltajien myöntymyksellä. Yhteistyössä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia määräyksiä (katso kappale 1.1.2.).

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä osallistua lapsen tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin jos hoidontarpeen arviointi sitä vaatii.

2.4.4. Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Päiväkodit tekevät yhteistyötä kunnan muiden tahojen, kuten kirjaston, kulttuuritoimiston, museon ja pelastuslaitoksen kanssa. Yhteistyössä voidaan lapsille järjestää erilaisia tapahtumia. Päiväkodit voivat myös tehdä lähialueella toimivien yhdistysten kanssa yhteistyötä.

Päiväkodit tekevät yhteistyötä evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa. Seurakunnan lapsityöntekijät vierailevat päiväkodeissa säännönmukaisesti muutaman kerran lukukaudessa. Sen lisäksi järjestetään käyntejä joulu- ja pääsiäiskirkkoon. Uskontokasvatuksen tavoitteena on tarjota uskontokasvatusta niille perheille, jotka sitä toivovat, kun taas katsomuskasvatusta antaa varhaiskasvatuksen henkilöstö ja se koskee kaikkia lapsia. Niille lapsille, jotka eivät osallistu uskontokasvatukseen tarjotaan tasavertaista, pedagogisesti suunniteltua toimintaa.

Uskontokasvatukseen osallistumiseen tarvitaan huoltajien kirjallinen lupa, joka kirjataan päiväkodeissa tätä tarkoitusta varten olevaan lomakkeeseen.

Jos päiväkodilla on vanhempainyhdistys, voi se toimia erinomaisena linkkinä varhaiskasvatuksen ja kotien välillä. Edistääkseen lasten hyvinvointia, vanhempien ja henkilöstön sekä vanhempien keskinäistä yhteistyötä voi vanhempainyhdistys tehdä aloitteita, osallistua toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

3. TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittäminen kuuluu jokaiselle varhaiskasvatuksen työntekijälle ja edellyttää kaikkien työyhteisön jäsenten sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Varhaiskasvatuslain 4§ velvoittaa, että varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Henkilöstön tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Kaikkien työtapojen tulee tukea lasten kehitystä ja oppimista ja niiden käyttö on perusteltava pedagogisesti. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Arvopohjan ja oppimiskäsityksen toteutumisen edellytyksenä on koko henkilöstön sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ja tietoisuus toimintakulttuurin vaikutuksesta. Henkilöstön tulee luoda avoin ja toisia arvostava dialogi toimintakulttuurista sekä halu kehittää sitä ja kehittyä sen mukana. Toimintakulttuuri vaikuttaa ratkaisevasti varhaiskasvatuksen laatuun.

Toimintakulttuuriin vaikuttaa keskeisesti johtaminen. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Hyvällä johtajuudella luodaan luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutus, jossa kaikki ovat osallisia ja arvostavat toisiaan.

Pedagogisella johtajuudella luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiseksi. Päiväkotien pedagogisesta johtamisesta vastaa päiväkodinjohtaja ja perhepäivähoidon, sekä ryhmäperhepäivähoidon pedagogisesta johtamisesta päivähoitonsuunnittelija.

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

1. Oppiva yhteisö
2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö
3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
4. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa
5. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

1. OPPIVA YHTEISTYÖ TOIMINTAKULTTUURIN YTIMENÄ

- Kunnioittava ja huomaavainen käytös
- Lapset ja henkilöstö oppivat toisiltaan ja yhdessä
- Erilaisille mielipiteille ja tunteille annetaan
- Erehtyminen on sallittua
- Omia vahvuuksia hyödynnetään
- Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä

Tavoitteet ja arvioitavat asiat

- Henkilöstö järjestää lapsille mahdollisuuksia jakaa ajatuksiaan, tutkia ja kokeilla uudenlaisia toimintatapoja yhdessä henkilökunnan ja muiden lasten kanssa
- Toimintaa dokumentoidaan ja arvioidaan jatkuvasti

2. LEIKKIIN JA VUOROVAIKUTUKSEEN KANNUSTAVA YHTEISÖ

- Leikki saa näkyä ja kuulua
- Tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle
- Kannustetaan kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen
- Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa

Tavoitteet ja arvioitavat asiat

- Henkilöstö kehittää yhdessä lasten ja huoltajien kanssa leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä
- Henkilöstö auttaa lapsia leikkimään, sekä mahdollistaa leikin jatkumisen osallistumalla itse leikkiin, luomalla edellytykset sille ja havainnoimalla leikki

3. OSALLISUUS, YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO

- Osallisuus alkaa lapsen ja lapsuuden kunnioittamisesta ja lasten sensitiivisestä kohtaamisesta
- Kaiken toiminnan tulee edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa
- Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan
- Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy
- Kaikki saavat myönteisen kokemuksen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta
- Yhteisön jäsenet ovat tärkeitä, he tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina, mutta yhdenvertaisuus ei tarkoita samanlaisuutta
- Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä
- Kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen ja sukupuoleen liittyvistä asenteista keskustellaan
- Tiedostetaan, että asenteet näkyvät ilmeissä, teoissa, menettelytavoissa, puheessa, kielenkäytössä ja lapsille välittyvissä toimintatavoissa
- Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lasten itsetuntemusta ja itsetunnon kehitystä

Tavoitteet ja arvioitavat asiat

- Lapsille ja huoltajille järjestetään säännöllisesti tilaisuuksia keskustella ryhmän toiminnasta suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista
- Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti
- Henkilökunta toimii niin että lasten itsetuntemus ja itsetunto kehittyvät myönteisesti

4. HYVINVOINTI, TURVALLISUUS JA KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

- Terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja arvostetaan
- Liikutaan sisällä ja ulkona ja vältetään pitkäkestoista istumista
- Annetaan mahdollisuus lepoon
- Tarjotaan monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa
- Mahdollisuus toimia kiireettömässä ympäristössä
- Luodaan selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne
- Pidetään huolta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta
- Kiusaaminen tunnistetaan, sitä ennaltaehkäistään suunnitelmallisesti ja siihen puututaan (katso Raaseporin varhaiskasvatuksen suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi)
- Varhaiskasvatustilain §10 mukaisesti lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Henkilökunnan tulee tunnistaa, toimia systemaattisesti ja ennaltaehkäisevästi ja puuttua välittömästi ristiriitatilanteisiin.
- Opetellaan ratkaisemaan ristiriitoja
- Ehkäistään ja seurataan suunnitelmallisesti tapaturmia, edistetään turvallisuuskasvatusta
- Huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntapa, arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön
- Edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä

Tavoitteet ja arvioitavat asiat

- Jokaisessa yksikössä laaditaan liikunnalle oma vuosikello
- Jokaisessa yksikössä työskennellään ympäri vuoden ”Dagisfred” – ”Päiväkotirauha” – ohjelman periaatteiden mukaisesti
- Henkilökunta ymmärtää keskeisen roolinsa lasten sosiaalisten ja emotionaalisten valmiuksien harjoittamisessa sekä toimii sen mukaisesti kaikissa vuorovaikutustilanteissa
- Jokaisessa ryhmässä laaditaan yhdessä lasten kanssa ryhmän kestävä kehityksen suunnitelma osana ryhmän suunnitelmaa (ryhmävasu).

5. KULTTUURIN MONINAISUUS JA KIELITITETOISUUS

- Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana
- Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus
- Suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä arvostetaan
- Henkilökunnalta edellytetään tiedon hakua muista kulttuureista ja katsomuksista ja taitoa nähdä asioita monesta näkökulmasta sekä taitoa asettua toisen asemaan
- Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa
- Lapsia kannustetaan käyttämään kieltä monipuolisesti ja vaihtelevissa tilanteissa

Tavoitteet ja arvioitavat asiat

- Raaseporin kaupungissa kaksikielisyys nähdään voimavarana ja jokaisessa varhaiskasvatuksen yksikössä, sekä ryhmässä on elementtejä toisesta kotimaisesta kielestä
- Oman ryhmän ja ympäristön kulttuurinen, kielellinen ja katsomuksellinen moninaisuus huomioidaan toiminnassa
- Henkilöstö tiedostaa olevansa kielellisenä mallina ja kiinnittää huomiota

3.2. Laadukas toimintakulttuuri Raaseporin varhaiskasvatuksessa

Hyvin toimiva ja avoin vuorovaikutus kaikilla tasoilla on ratkaisevaa toimintakulttuurin kehittämisessä. Se edistää lasten, huoltajien ja henkilökunnan hyvinvointia. Johtajille, henkilökunnalle ja huoltajille tulee varata tarpeeksi aikaa ja mahdollisuuksia erilaisille keskustelutilaisuuksille, joissa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria jatkuvasti kehitetään ja arvioidaan.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Toimintakulttuurin kehittämiseksi päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa tulee järjestää riittävästi mahdollisuuksia henkilöstökokouksiin, tiimipalaveriin, pedagogisiin tapaamisiin, koulutukseen ja vanhempainiltoihin. Toiminnan kehittämiseksi johtaja suunnittelee ja johtaa yksikön opettajista koostuvaa pedatiimiä 1-2 kertaa kuukaudessa. Ryhmäkohtainen suunnitelma toimii yhtenä työkaluna toimintakulttuurin jatkuvassa arvioinnissa ja kehittämisessä. Suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti, mutta vähintään kahdesti toimintavuoden aikana, sekä aina, kun ryhmään tulee uutta henkilökuntaa. Kaiken kehittämistyön lähtökohtana on lapsen paras.

Pedagogisen ilmapiirin tunnistaa henkilökunnasta, jotka ymmärtävät, kuulevat, havainnoivat ja vastaavat lapsen tunteisiin ja kokemuksiin. Henkilökunnan lämpö ja kyky vastata lapsen aloitteisiin ovat ratkaisevia tekijöitä lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi varhaiskasvatuksessa.

3.3. Monipuoliset oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsite sisältää varhaiskasvatuksessa mm. fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten että oppimisen

taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua, sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen samoin kuin taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan.

Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä. Lasten omien laitteiden, lelujen ja välineiden käytöstä sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esim. kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille

rikastuttavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.4. Lähiympäristöt Raaseporissa

Varhaiskasvatustoiminnan lähtökohtana on ensisijaisesti lasten lähiympäristö. Raaseporissa on rikas, kaunis ja vaihteleva luonto merineen, järvineen ja metsineen. Kaupungin eri taajamissa on mahdollisuuksia tutustua erilaisiin kulttuurikohteisiin kuten esim. Raaseporin linnaan, Fiskarin ja Pinjaisten ruukkeihin. Raasepori on alueellisesti laaja erilaisine paikallisine lähiympäristöineen. Tästä johtuen varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt vaihtelevat. Ympäröivän lähiluonnon tulee olla luonnollinen osa lasten arkea ja oppimisympäristöä. Sitä, millä tavoin ulkona ja sisällä olevia oppimisympäristöjä hyödynnetään mielekkäällä tavalla tukemaan lapsen oppimista ja osallisuutta, suunnitellaan ja arvioidaan ryhmäkohtaisissa suunnitelmissa.

3.5 Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Raaseporin varhaiskasvatuksessa vaalitaan ajatusta terveellisestä ja kestävästä elämäntavasta. On tärkeää vahvistaa lasten luontosuhdetta, opettaa heitä käyttäytymään vastuullisesti luonnossa ja ohjata heitä omaksumaan asteittain kestävä elämäntapa. Tätä toteutetaan arjessa esimerkiksi kierrättämällä, lajittelemalla jätteet, korjaamalla rikkimenneitä esineitä, valmistamalla ruokaa ym. Jokaisessa ryhmässä laaditaan yhdessä lasten kanssa ryhmän kestävä kehityksen suunnitelma.

3.6. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Raaseporin varhaiskasvatuksessa

Lapsen ja perheen parhaaksi tehtävällä yhteistyöllä huoltajien kanssa on tärkeä merkitys Raaseporissa. Yhteistyö alkaa kun perheelle on myönnetty paikka varhaiskasvatuksessa. Perheelle tarjotaan mahdollisuus aloituskeskusteluun, jossa heidän toiveensa ja tarpeensa ovat vuorovaikutuksen keskiössä. Aloituskeskustelun tavoitteena on luoda pohja jatkuvalle yhteistyölle, joka rakentuu luottamukselle ja molemminpuoliselle arvostukselle. Aloituskeskustelu käydään joko perheen kotona tai varhaiskasvatustyöskentelössä.

Ennen päivähoiton aloitusta jokaisella lapsella on mahdollisuus tutustumisjaksoon. Tällä taataan yksittäiselle lapselle niin turvallinen ja hyvä päivähoiton aloitus kuin mahdollista. Tutustumisjakson aikana huoltajat ovat mukana päiväkodissa tai perhepäivähoitossa. Tavoitteena on, että lapsi tutustuu päivähoitopaikkaansa omassa tahdissa. Kun lapsi on aloittanut päivähoiton, ovat päivittäiset keskustelut huoltajien kanssa tärkeä osa yhteistyötä.

Yhteistyö huoltajien kanssa korostuu laadittaessa lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Silloin keskustellaan lapsen vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista ja mahdollisista tuen tarpeista.

Raaseporin varhaiskasvatustoiminta noudattaa kasvatusyhteistyömallia. Sen mukaan pedagogit tietoisesti osallistavat huoltajat tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Pedagogit ovat aktiivisia ja aloitteellisia huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Kasvatusyhteistyö edellyttää kuuntelua, dialogia, arvostusta ja molemminpuolista luottamusta.

Aloituskeskustelu

- käydään aina ennen kuin lapsi aloittaa päivähoitossa
- lomake täytetään huoltajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta
- maahanmuuttajaperheille oma, laajennettu lomake / tulkki tarvittaessa

Tutustumisjakso

- jakso kestää vähintään viikon
- tutustutaan pedagogeihin ja ympäristöön
- tutustutaan muihin lapsiin
- jakson lopulla tutustutaan ruokailuun ja lepoon

Lapsen henkilökohtainen suunnitelma

- lapsen vahvuudet, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet
- täytetään kahden kuukauden kuluttua siitä, kun lapsi on aloittanut päivähoiton
- arvioidaan vähintään kerran vuodessa tai tarvittaessa useammin

Kasvatusyhteistyö

- aloituskeskustelu
- päivittäinen vuorovaikutus
- jatkuva keskustelu lapsen henkilökohtaisesta suunnitelmasta
- mahdollisen huolen puheeksi ottaminen
- vanhempainkokoukset
- Peda.net – sähköinen ympäristö yhteistyölle
- siirtopalaverit
- yhteiset juhlat

Raaseporin koko varhaiskasvatuksen vakinainen henkilökunta koulutetaan kasvatusyhteistyön osaajiksi.

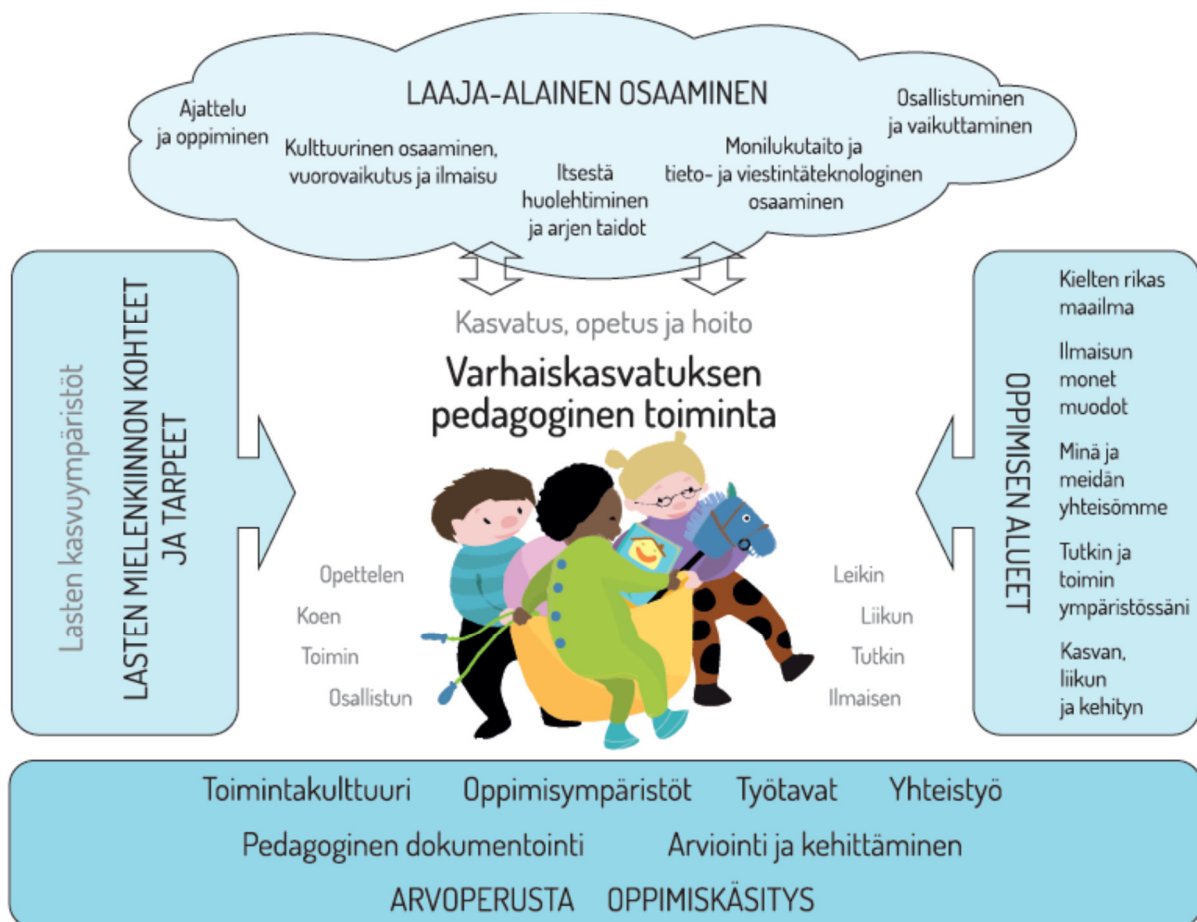
Yhteistyölle on merkityksellistä päivittäinen kohtaaminen huoltajien kanssa. On tärkeää, että henkilöstö kuulee ja on avoin ja rehellinen vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa, sekä pyrkii mahdollisuuksien mukaan huomioimaan huoltajien erilaiset aloitteet toiminnan kehittämiseksi. Huoltajia kannustetaan osallistumaan myös eri nivelvaiheissa tapahtuviin siirtopalaveriiniin, esim. lapsen siirtyessä perhepäivähoidosta päiväkotiiin, lapsen ryhmän vaihtuessa, sekä esikouluun ja kouluun siirryttäessä.

Huoltajille järjestetään vähintään kerran vuodessa, yleensä syksyllä vanhempainkokous, jossa esitellään varhaiskasvatuksen tavoitteet ja ryhmäkohtainen suunnitelma. Huoltajille annetaan mahdollisuus yhdessä henkilökunnan kanssa arvioida ja osallistua varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen. Vanhempainkeskustelut järjestetään lapsen henkilökohtaista suunnitelmaa laadittaessa, sitä seurattaessa ja arvioitaessa. Pedanettiä käytetään informaatiokanavana päiväkodin ja huoltajien välillä, sekä yhtenä pedagogisen dokumentoinnin välineenä.

4. PEDAGOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys:

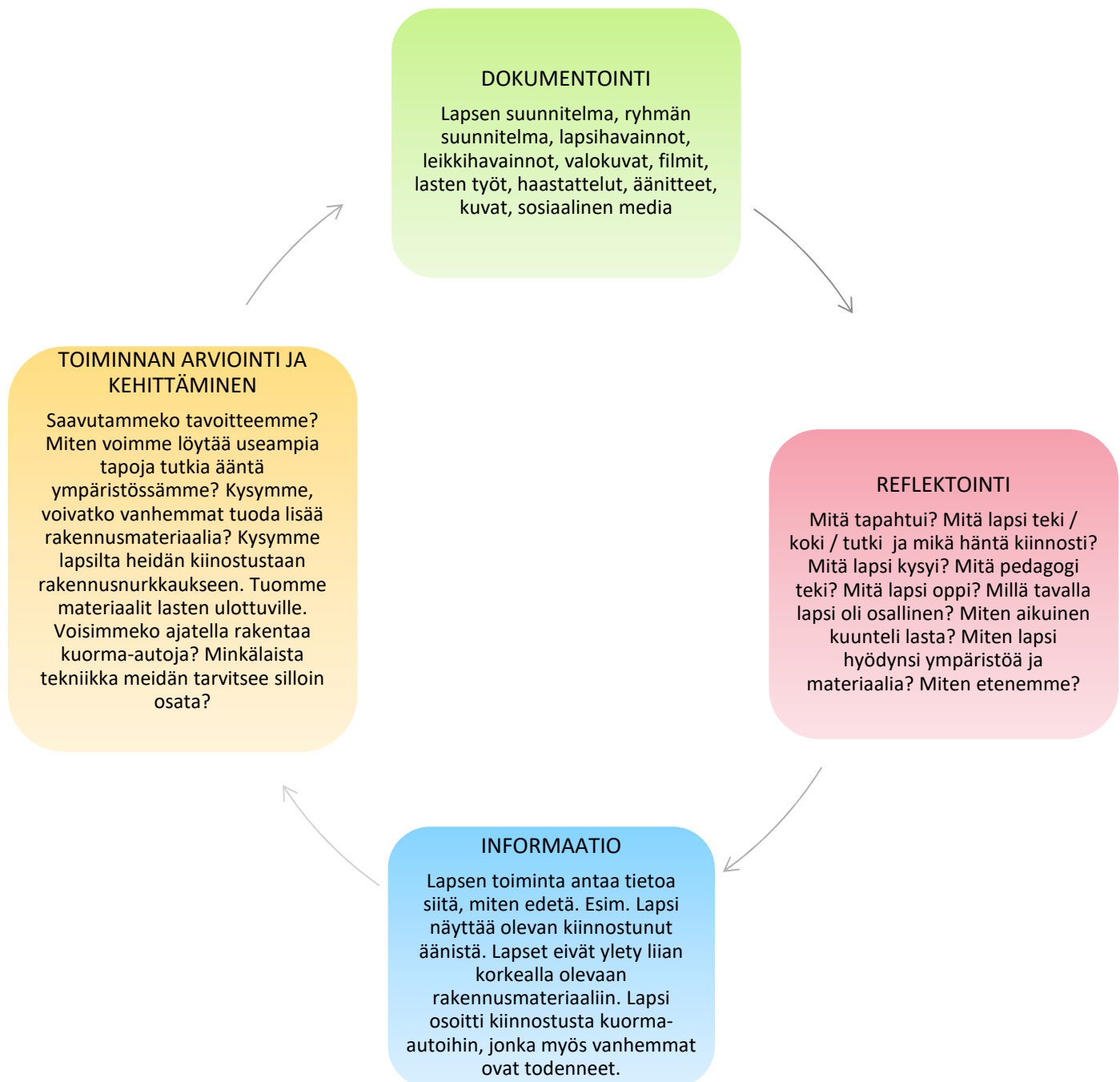

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat. Lasten mielenkiinnonkohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet.

4.1. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta, lapsen kiinnostuksen kohteista ja oppimisprosesseista. Pedagoginen dokumentointi tekee toiminnan näkyväksi ja mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagogisen dokumentoinnin prosessi:

Pedagoginen dokumentointi toteutuu seuraavissa muodoissa; lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, ryhmäkohtainen suunnitelma, lapsen työt, lapsihavainnot, leikkihavainnot, valokuvat, filmit, äänitteet ym. Dokumentoinnista tulee pedagogista ja se on toiminnan näkyväksi tekevä ja sitä kehittävä työkalu, silloin kun pedagogit refleктоivat, tulkitsevat ja käyttävät sitä kehittääkseen varhaiskasvatustoimintaa.

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on toteuttaa varhaiskasvatustoimintaa lapsilähtöisesti. Se informaatio ja ymmärrys, mitä dokumentointi tuottaa, tulee hyödyntää niin että lasten kiinnostuksen kohteet ja tarpeet huomioidaan esim. työtavoissa, oppimisympäristöissä, toiminnan tavoitteissa, menetelmissä ja sisällössä. Pedagogista dokumentointia käytetään varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseksi.

4.2. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esim. lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy mm. taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja. Leikki läpäisee kaiken toiminnan ja lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään.

4.3. Leikki

Leikkiin kannustava toimintakulttuuri vahvistaa leikin merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Leikillä on Raaseporin varhaiskasvatustoiminnassa keskeinen asema. Jokaisella lapsella

välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa. Leikki on mukana kaikkialla arjessa, yksinään tai yhdistettynä muuhun toimintaan.

Mahdollisuuksia leikkiin, leikkiympäristöjä ja välineitä sekä materiaalien saatavuutta arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Lasten edellytyksiä leikkiin ja mahdollisia esteitä huomioidaan ja arvioidaan jatkuvasti mm. lasten henkilökohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa ja ryhmäkohtaisissa suunnitelmissa. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.4. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi:

1. Kielten rikas maailma
2. Ilmaisun monet muodot
3. Minä ja meidän yhteisömme
4. Tutkin ja toimin ympäristössäni
5. Kasvan, liikun ja kehityn

Eheytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esim. leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Henkilöstön vastuulla on löytää keinot saada lapsen toiveet, ajatukset ja mielenkiinnonkohteet selville ja huomioida niitä toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Tapa, jolla oppimisen alueen tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.4.1. Kielten rikas maailma

Raaseporin kaksikielisyttä pidetään alueen voimavarana jota ylläpidetään ja kehitetään jokaisessa päiväkotiryhmässä.

1. Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin.

Yleiset tavoitteet:

- tukea lapsen vuorovaikutustaitoja, joiden lähtökohtana on lapsen kehitys, valmiudet ja taidot
- tukea lapsen kielen ymmärtämisen taitoja
- tukea lapsen puheen tuottamisen taitoja
- vahvistaa lapsen kielen käyttötaitoja eri tilanteissa
- tukea lapsen kielellistä muistia ja sanavarantoa
- lisätä lapsen kielitietoisuutta
- lisätä lapsen kiinnostusta puhuttua ja kirjoitettua kieltä kohtaan sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan

Sisältö ja menetelmät/ arvioitavat asiat:

Henkilöstö

- kohtaa lapsen sensitiivisesti sanallisessa ja sanattomassa viestinnässä
- sanoittaa johdonmukaisesti päivittäistä toimintaa (esim. tunteet, esineet, toiminnot)
- tarjoaa monipuolisia kielellisiä malleja, käyttää kieltä kuvailevasti ja tarkasti
- houkuttelee, kannustaa sekä antaa aikaa ja rauhaa lapsen kerronnalle, selittämiselle ja keskustelulle
- jakaa lapsen kiinnostuksen kohteet ja kokemukset, kuuntelee aktiivisesti, vahvistaa ja rikastuttaa kielellisesti sitä, mitä lapsi sanoo
- luo mahdollisuuksia ja rutiineja, jotka houkuttelevat vuorovaikutukseen ja tarinointiin pienissä ryhmissä
- dokumentoi lapsen tuotoksia (kerrontaa, kommunikointia mm.)
- tutustuttaa lasten kirjallisuuteen, satuihin, loruihin ja laululeikkeihin
- lukee lapselle ääneen ja hyödyntää kirjoja pedagogisesti, kielitietoisesti ja tavoitteellisesti
- tutustuttaa lapsen erilaisiin visuaalisiin, auditiivisiin ja audiovisuaalisiin viesteihin ja teksteihin
- kehittää lapsen kykyä erottaa puhuttua ja kirjoitettua kieltä
- rohkaisee kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti
- käyttää kuvia, esineitä ja viittomia kommunikoinnin tukena ja kannustaa myös lasta kommunikoimaan eri tavoin
- kiinnittää huomion ja rikastuttaa kielellistä oppimisympäristöä (erilaisin järjestelyin vaikuttaa ryhmän äänimaailmaan, kuvakirjat houkuttelevasti lasten saatavilla, rauhallisia lukunurkkauksia, keskusteluun houkuttelevia kuvia ja valokuvia esillä, kirjoitettua tekstiä, sanoja ja kirjaimia lapsen tasolla esillä)

4.4.2. Ilmaisun monet muodot

Raaseporissa on monipuolinen kunnan, järjestöjen ja yhdistysten ylläpitämä taide- ja kulttuuritarjonta, jota yhteistyötä tehden hyödynnetään varhaiskasvatustoiminnassa esim. yhteistyö kirjaston kanssa kulttuuripolun tiimoilta.

2. Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteen aloihin ja kulttuuriperintöön.

Yleiset tavoitteet:

- vahvistetaan lapsen myönteistä minäkuvaa
- annetaan tilaa lapsen luovuudelle
- nähdään ja koetaan taidetta monipuolisesti
- vahvistetaan lapsen valmiuksia ilmaista itseään monipuolisesti
- annetaan lapselle musiikillisiä kokemuksia, vahvistetaan kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin
- kehitetään lapsen suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön

Sisältö ja menetelmät/ arvioitavat asiat:

Henkilöstö

- innostaa lapsia käyttämään kaikkia aisteja
- tukee lapsia ilmaisemaan tunteitaan ja ajatuksiaan taiteen eri keinoin
- hyödyntää lähiympäristön kulttuuritarjontaa
- tutustuttaa lapsen monipuolisiin välineisiin, materiaaleihin ja tekniikoihin
- luo esteettisiä ja innostavia oppimisympäristöjä
- rohkaisee tutkivaan ja luovaan ongelmaratkaisuun
- rohkaisee musiikkiesityksiin
- Yhdessä lasten kanssa kuuntelee, kokee ja luo musiikkia, esim. laulaen, soittaen, musiikin mukaan liikkuen, rytmejä kuunnellen
- Yhdessä lasten kanssa tutkii, luo ja analysoi kuvia ja veistoksia, esim. ohjaten erilaisten tekniikoiden ja niiden eri yhdistelmien käyttöön, maalaten, piirtäen, rakentaen ja muovailen
- yhdessä lasten kanssa tarkastelee taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä, luontoa, rakennuksia
- tutustuttaa käsityöperinteisiin esim. rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla
- tutustuttaa lasten kirjallisuuteen, sanataiteeseen, teatteriin, draamaan, tanssiin, leikkiin
- yhdessä lasten kanssa luo mediaesityksiä

4.4.3. Minä ja meidän yhteisömme

Raaseporilaiset lapset kasvavat hyvin erilaisilla alueilla maaseudun kyläyhteistöistä kaupungin keskustamaisiin yhteisöihin. Lapsen lähiyhteisö on se alue, jolla varhaiskasvatuksessa pääasiassa toimitaan aktiivisesti toimintaan osallistuen ja näin oman yhteisönsä jäseneksi kasvaen. Tätä kautta ymmärrys maailman monimuotoisuutta kohtaan kasvaa.

3. Minä ja meidän yhteisömme

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista.

Yleiset tavoitteet:

- tuetaan lapsen kykyä eettiseen ajatteluun
- edistetään keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan
- suunnataan lapsen mielenkiinto historiallisiin asioihin ja tapahtumiin
- opitaan ymmärtämään että ihmiset ovat erilaisia mutta yhtä arvokkaita
- kehitetään lapsen lähde- ja mediakriittisyyttä
- tuetaan lapsen mediakasvatusta

Sisältö ja menetelmät/arvioitavat asiat:

Henkilöstö

- tukee lapsen eettisen ajattelun taitojen kehittymistä pohtimalla hänen kanssaan eri tilanteissa esiintyviä eettisiä kysymyksiä, esim. ystävyyttä, oikean ja väärän erottamista, oikeudenmukaisuutta päivittäisissä tilanteissa
- luo yhdessä ryhmän lasten kanssa yhteiset säännöt ryhmälle
- tutustuttaa lapset lapsiryhmässä läsnä oleviin katsomuksiin ja perinteisiin
- johdattaa lapset keskustelemaan ja tutkimaan lähiympäristön moninaisuutta, esim. vieraiden, vierailujen, tapahtumien kautta
- yhdessä lasten kanssa suunnittelee ja viettää vuodenaika- ja muita juhlia
- yhteistyössä huoltajien ja isovanhempien kanssa tutustuttaa lapset omaan ja perheen historiaan
- tutustuttaa eri medioihin sekä antaa mahdollisuuksia että rohkaisee kokeilemaan median tuottamista, esim. sadut, musiikki, kuvataide, leikki, draama

4.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Raaseporissa kasvatetaan lapsia vastuullisiksi toimijoiksi luonnossa ja ympäristössä pienten tekojen kautta. Jokainen ryhmä laatii oman kestävän kehityksen suunnitelmansa. Kiinnostusta matemaattiseen ja luonnontieteelliseen ongelmaratkaisuun arjessa herätellään jo alle kolmevuotiaitten ryhmissä.

4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Varhaiskasvatus tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä ympäristö- ja teknologiakasvatusta.

Yleiset tavoitteet:

- tuetaan lapsen matemaattisen ajattelun kehittymistä, esim. lukukäsite, ajan ja paikan määrittäminen
- vahvistetaan positiivista asennetta matematiikkaan
- vahvistetaan lapsen luontosuhdetta, vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjataan häntä kohti kestävää elämäntapaa
- herätetään lapsen ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa

Sisältö ja menetelmät/ arvioitavat asiat:

Henkilöstö

- tutustuttaa matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä, esim. luokittelemalla, vertailemalla, asettamalla järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytämällä ja tuottamalla säännönmukaisuuksia
- tukee lukujonotaitojen kehittymistä lorujen ja riimien avulla
- järjestää tilaisuuksia ja kannustaa lasta kokeilemaan mittaamista ja harjoittelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, esim. liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla
- vahvistaa lapsen geometrista ajattelua rakentelemalla, askartelemalla, muovailemalla
- avaa lapselle aikakäsitettä vuorokauden- ja vuodenaikoja yhdessä havainnoimalla
- ohjaa lasta kiinnittämään huomiota matematiikkaan päivittäisissä tilanteissa ja oppimisympäristöissä
- kannustaa ongelmanratkaisuun
- yhdessä lasten kanssa oppii ympäristössä, ympäristöstä sekä toimitaan ympäristön puolesta retkillä, keskustellen, tutkimalla luonnon ilmiöitä, tunnistamalla kasvi- ja eläinlajeja
- ohjaa havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja rakentelemalla ja kokeilemalla
- tutustuttaa tietoteknologiaan laitteisiin ja niiden toimintaan
- vahvistaa lapsen suhdetta luontoon ja rakennettuun ympäristöön
- kannustaa lasta tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan
- edistää kestävään elämäntapaan kasvamista ja ohjaa kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin ympäristössä

4.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Raaseporissa kiinnitetään erityisesti huomiota lasten liikuntasuositusten toteutumiseen. Päiväkodissa laaditaan liikunnalle vuosisuunnitelma ja valitaan liikuntavastaava, jonka tehtävä on seurata vuosisuunnitelman toteutumista ja kehittää yhdessä muiden kanssa liikuntatoimintaa esim. tehden ehdotuksia hankinnoiksi sekä toimien yhteistyössä kaupungin liikuntatoimen kanssa.

5. Kasvan, liikun ja kehityn

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhdessä huoltajien kanssa luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle.

Yleiset tavoitteet:

- innostetaan lasta liikkumaan monipuolisesti kaikkina vuodenaikoina hyödyntäen eri vuodenaajoille ominaisia tapoja liikkua
- säännöllinen, lapsilähtöinen, monipuolinen ja tavoitteellinen liikunta
- iloitaan liikkumisesta
- yhteistyössä huoltajien kanssa kannustetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla
- suhtaudutaan myönteisesti ruokaan ja syömiseen sekä monipuolisiin ja terveellisiin ruokatottumuksiin
- tuetaan lapsen suhtautumista terveelliseen elämäntapaan
- tuetaan lapsen valmiuksia terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa
- kehitetään lapsen karkeamotorisia valmiuksia, kehontuntemusta ja –hallintaa, tietoisuutta omasta terveydestä ja turvallisuudesta

Sisältö ja menetelmät/ arvioitavat asiat:

Henkilöstö

- mahdollistaa ulkoilun kaikkina vuodenaikoina, opettaa ja kannustaa lapsia perinteisiin pihaleikkeihin
- mahdollistaa päivittäisen omaehtoisen liikkumisen sisällä ja ulkona
- takaa säännöllisen, lapsilähtöisen, monipuolisen ja tavoitteellisen liikuntakasvatuksen, esim. liikkumis- ja tasapainotaitoja, satu- ja musiikkiliikuntaa
- huomioi liikuntavälineiden turvallisuuden
- huolehtii, että liikuntavälineet ovat lasten käytettävissä
- järjestää retkiä ja mahdollisuuksia liikkua erilaisissa tiloissa ja vaihtelevissa maastoissa
- toteuttaa ruokakasvatusta varhaiskasvatuksen kansallisten ruokailusuositusten mukaisesti (Iloa ja terveyttä ruuasta, 2017)
- tukee lapsen valmiuksia huolehtia henkilökohtaisesta hygieniasta
- keskustelee lasten kanssa unen ja levon merkityksestä
- opettaa ja ohjaa turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa
- opettaa ja ohjaa lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja
- opettaa ja ohjaa pyytämään ja hakemaan apua
- opettaa ja ohjaa tunnistamaan omat, henkilökohtaiset rajat / henkilökohtainen koskemattomuus

4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteistyössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperinnettä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan.

Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Henkilöstö lukee lapsille monipuolista lasten kirjallisuutta niin että jokainen lapsi saa mahdollisuuden samaistua kirjan sisältöön ja hahmoihin, koskien niin sukupuolta, etnistä taustaa, uskontoa, yhteiskuntaluokkaa, toimintakykyä kuin perhekuvioita. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä, jonka tavoitteena on vahvistaa kulttuuri-identiteettiä sekä lisätä erilaisten kulttuurien tuntemusta ja arvostusta.

Kestävä kulttuuri ei ole pysähtynyt vaan elää ja muuttuu vuorovaikutuksessa ihmisten ja ympäristön kanssa. Kestävässä kulttuurissa hyväksytään ihmisten erilaisuus, kunnioitetaan jokaisen oikeuksia ja perustavanlaatuisia vapauksia. Kulttuurisesti kestävä kehitys myös vaalii alueellisia ominaispiirteitä, edistää ihmisten ja alueiden hyvinvointia sekä mahdollistaa eri kulttuurien säilymisen ja kehittymisen.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. Lasten omia kotikieliä arvostetaan ja niiden käyttö mahdollistetaan.

Raaseporin varhaiskasvatuksessa henkilöstö rakentaa sellaista vuorovaikutusilmapiiriä, missä jokaisen lapsen on turvallista ilmaista omat mielipiteensä ja jokaisen yksilön kulttuuria arvostetaan. Lasten osallisuuden takaamiseksi tulee varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja ymmärtää ympäristönsä tapahtumia. Henkilöstö luo tietoisesti tilanteita ja rutiineja, jotka tarjoavat mahdollisuuden vuoropuhelulle, kertomiselle ja kirjojen lukemiselle pienryhmissä. Kommunikoinnin tukena henkilöstö käyttää eleitä, ilmeitä, kehonkieltä, esineitä, kuvia ja/tai pikapiirtämistä.

Raaseporissa toimii Språk-verkosto (Språk-Kielet), jonka tavoitteena on kehittää ja tukea kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatustyötä. Henkilöstön työvälineeksi on luotu sähköinen Språk-sivusto, jonne on koottu materiaalia työn tueksi. Språk työlle on oma ohjausryhmänsä.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieras- ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja –kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai –kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

4.5.1. Kaksi- ja monikielisyys Raaseporissa

Kaksi- ja monikielisyys nähdään Raaseporissa rikkautena. Tavoitteena on herättää lasten kiinnostus ja positiivinen asenne kieliä ja niiden oppimista kohtaan sekä vahvistaa lasten kielellistä identiteettiä.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä ruotsia että suomea. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan alueen kaksikielisyyttä ja eri kieliryhmien kulttuureja. Raaseporin varhaiskasvatuksessa suomen- ja ruotsinkielet huomioidaan arjessa sekä toiminnan suunnittelussa, että toteutuksessa jokaisessa Raaseporin ryhmässä, esim. lauluissa, musiikissa, loruissa ja puheessa. Tavoitteena on herättää kaikkien lasten kiinnostus ja positiivinen asenne molempia kotimaisia kieliä kohtaan sekä vahvistaa kaksikielisten lasten kielellistä identiteettiä.

Raaseporin varhaiskasvatuksessa ne vieraskieliset lapset, joiden suomen/ ruotsin kielen taso ei ole äidinkielen tasoinen, saavat suomi/ruotsi toisena kielenä opetusta, joka on tavoitteellista toimintaa ja perustuu kunkin lapsen kielitaidon säännölliseen havainnointiin ja arviointiin. Kielitaidon arviointiin käytetään yhteisesti sovittuja menetelmiä, kuten esim. lapsen kielen käytön havainnointia ja dokumentointia arjen erilaisissa tilanteissa. Monipuolisten vuorovaikutus-tilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmänsä S2-opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja pedagogisesta dokumentoinnista sekä huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Koko henkilöstö osallistuu kieli- ja kulttuuritietoisuuden varhaiskasvatuksen sekä S2-opetuksen toteuttamiseen.

Henkilökunta tiedostaa lapsen äidinkielen merkityksen lapsen kehityksessä sekä oppimisessa ja tukee vanhempia tehtävässään kotikielen opettajina ja tukijoina. Lapsen äidinkielen kehityksestä

keskustellaan yhdessä vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja päivitettäessä. Vastuu lasten oman äidinkielen / -kielten ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti huoltajilla. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan huoltajien kanssa yhteisesti sovitut pedagogiset tavoitteet ja käytännöt suomi/ruotsi toisena kielenä opetukselle.

Ryhmäkohtaiseen suunnitelmaan kirjataan lasten kielikasvatuksen pedagogiset tavoitteet ja suunnitellaan käytäntöjä. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon kaikkien lasten kielet ja kulttuurit. Suunnittelussa hyödynnetään mm. lasten huoltajia, samaa kieltä puhuvia työntekijöitä, kirjastopalveluja ja tieto- ja viestintäteknologiaa. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Raaseporissa työskentelee varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja, joka sekä ohjaa että konsultoi henkilökuntaa monikielisten ja –kulttuuristen lasten asioissa, sekä osallistuu harkinnan mukaan ohjattuun toimintaan lasten kanssa.

4.6. Kielikylpy

Raaseporin kaupungissa järjestetään kielikylpyä suomeksi ja ruotsiksi osissa kaupungin päiväkoteja. Kielikylpy alkaa 3-4-vuoden iässä ja jatkuu kunnes lapsi aloittaa esikoulun tulevalle koulukielellä. Kielikylpyyn osallistuneille lapsille tarjotaan esikouluvuotenaan yksi viikkotunti kielikylpykieltä.

5.LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Lapsen vahvuudet, kehityksen ja oppimisen tuen tarpeet määrittelevät lapselle annetun tuen. Kasvamisen ja oppimisen tukeminen tarkoittaa toiminnan järjestämistä niin, että siinä huomioidaan yksittäisten lasten ja koko lapsiryhmän edellytykset, tarpeet, taidot ja kiinnostuksen kohteet. Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omien edellytysten mukaan saada kokea edistymistä oppimisessa, kehittyä oppivana yksilönä ja kasvaa sekä kehittyä ihmisenä. Kehitys ja oppiminen nähdään jatkuvana prosessina, jossa aiemmin opitut taidot muodostavat pohjan uusille taidoille.

Osallisuus, kannustaminen, onnistumisen tunne, tuki ja virikkeet edesauttavat oppimista ja lapsen viihtyvyyttä.

Tuen tavoitteet saavutetaan parhaiten, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Lapsen tuen tarve, tuen toteuttaminen ja tuen arvioiminen tapahtuvat yhteistyössä lapsen vanhempien/huoltajien kanssa. Lapsen edun vuoksi tulee lapsen saada varhaiskasvatustoiminnassa tukea kehittymiseen ja oppimiseen, vaikka huoltajat eivät sitoutuisi yhteistyöhön.²

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen. Raaseporin varhaiskasvatuksessa tuki järjestetään kolmiportaisen tuen mallin mukaan.

5.1. Kolmiportainen tuki

Lapsen kasvamisen ja oppimisen tuki järjestetään varhaiskasvatuksessa kolmiportaisen mallin mukaan yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena. Oikea tukimuoto päätetään tuen tarpeen ja laajuuden pohjalta. Tukitarpeen havaitsemiseksi tulee lapsen kehitys- ja oppimismahdollisuuksia arvioida jatkuvasti päivittäisessä toiminnassa. Lapsen mahdollisuuksia kehitykseen ja oppimiseen seurataan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa ja kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tarpeen vaatiessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan monialaisena yhteistyönä. Huomiota kiinnitetään mahdollisten kasvun ja oppimisen esteiden tunnistamiseksi aikaisessa vaiheessa.

Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja sen tulee mukautua lapsen tarpeisiin. Lapsen kasvun ja oppimisen turvaamiseksi on tärkeää, että tukea annetaan oikeaan aikaan ja oikealla tasolla niin pitkään, kuin lapsi on tuen tarpeessa. Eri tukimuotojen toteuttamisessa liikutaan ainoastaan tasolta toiselle: yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, tehostetusta tuesta erityiseen tukeen ja päinvastoin.

Lapsi voi tarvita ainoastaan vähän tukea lyhyen ajan jolloin yksittäisillä tukimuodoilla tai järjestelyillä voidaan vaikuttaa tilanteeseen aikaisessa vaiheessa. Lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvoinnin tukemiseksi tulee lapsen tuen tarvetta ja tuen vaikuttavuutta jatkuvasti havaita ja dokumentoida. Ensimmäisenä toimenpiteenä tarkastellaan aina omia toimintatapoja ja oppimisympäristöä ja miten ne toimivat lapsen kannalta. Tarkastelun perusteella henkilökunnan tulee arvioida mikäli toimintatapojen ja oppimisympäristön muokkaaminen johtaisivat lapsen kannalta parempiin ratkaisuihin. Tuen arviointi ja suunnittelu pohjautuu aina tarpeelliseen moniammatilliseen asiantuntemukseen.

Lapsen tuen tarvetta, tukitoimia ja niiden toteuttamista koskevat tiedot sekä lapsen henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointia koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuksen järjestäjällä ja tuottajalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi ja tuottamiseksi välttämättömät tiedot lapsen huoltajilta, opetustoimen viranomaisilta, sosiaali- ja

---

² Varhaiskasvatuslaki 3, 4, 40 ja 41 §

terveydenhuollon viranomaisilta, muilta varhaiskasvatus-, sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tuottajilta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiltä.³

Lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä.⁴

5.1.2. Eriyttäminen

Toiminnan eriyttäminen kuuluu jokaiseen tukimuotoon ja tulee aina ensisijaisesti tarkistaa kun lapsella epäillään tuen tarvetta. Eriyttämällä tarkoitetaan toiminnan järjestämistä yksittäisen lapsen ja ryhmän tarpeiden mukaan. Henkilökunnan tulee huomioida lapsen yksittäiset tavat oppia, motivaatio, kehitys, tunnetaidot ja kiinnostuksen kohteet. Eriyttämällä toimintaa lapselle luodaan sopivasti haasteita ja onnistumisen kokemuksia sekä mahdollisuus oppimiseen ja kehitykseen omat vahvuudet lähtökohtana. Kun toimintaa on eriytetty ja lapsi vielä noin kahden - neljän viikon jälkeen tarvitsee enemmän tukea, lapsen tuen tarpeista keskustellaan huoltajien kanssa ja lapselle annetaan tarpeen mukaan yleistä tukea.

---

³ varhaiskasvatuslaki , 40-42 §

⁴ varhaiskasvatuslaki , 40-42 §

ESIMERKKEJÄ ERIYTTÄMISESTÄ:

Lapsen erilaiset tavat oppia huomioidaan esim. audiitiivinen, kinesteettinen, näkö, liikkuminen

- Toiminta lapsen kiinnostuksen kohteiden, tarpeiden ja vahvuuksien mukaan
- Lapsen erilaiset tavat oppia huomioidaan esim. audiitiivinen, kinesteettinen, näkö, liikkuminen
- Aikuisen ja lapsen toimiva vuorovaikutus.
Arvioitava asia: Miten ja koska aikuinen kuuntelee lapsen mielipidettä?
- Päivittäiset rutiinit tukevat lasta esim. tarpeeksi aikaa siirtymiin, rutiineihin ja toimintaan
- Lapsen osallisuus mahdollistetaan.
Arvioitava asia: Miten lapselle luodaan mahdollisuus vaikuttaa omaa arkeaan? Voiko lapsi valita tapaa suoriutua rutiineista ja toiminnoista?
- Ystävyyssuhteita ja ryhmäytymistä tuetaan arjessa.
Arvioitava asia: Miten luodaan mahdollisuuksia toimiville ystävyyssuhteille?
- pedagoginen ympäristö.
Arvioitava asia: äänentaso, akustiikka, äänen käyttö, tilojen käyttö jonotuksen vähentämiseksi, tukiviittomien käyttö, kuvien käyttö oppimisympäristössä, saatavilla oleva monipuoliset materiaalit/ apuvälineet

5.1.3. Yleinen tuki

Yleinen tuki perustuu lapsen oikeuteen kehityksen ja opetuksen ohjaukseen ja tukeen omista lähtökohdista lähtien. Toimivat päivän rakenteet ja rutiinit luovat toiminnan lähtökohdat. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio, pienryhmätyöskentely ja toiminnan eriyttäminen ovat keskeisiä tuen muotoja yleisessä tuessa. Myönteinen ilmapiiri jossa sekä lapset että henkilökunta ottavat toisensa huomioon on oppimiselle tärkeää.

Lapselle jonka äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi ja jonka kielitaito ei vastaa äidinkielen tasoa tarjotaan kielen kehityksen tukea yleisen tuen piirissä. Suomen tai ruotsin heikko kielitaito ei itsessään johda tehostettuun tukeen, tehostettu tuki annetaan lapselle tarvittaessa.

Lapselle suunniteltu tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen edistystä ja tukimuotojen tarpeita seurataan säännöllisesti.

Yleinen tuki arvioidaan kahden kuukauden sisällä siitä kun tuki on kirjattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Arvioinnin yhteydessä päätetään mikäli tuki lopetetaan, yleinen tuki jatkuu tai mikäli lapsi tarvitsee lisää tukea ja siirtyy tehostettuun tukeen. Mikäli lapsi siirtyy

tehostettuun tukeen aikaisempi tuki arvioidaan ja lapselle tehdään pedagoginen suunnitelma joka kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1.4. Tehostettu tuki

Lapselle annetaan tehostettua tukea kuin yleinen tuki on osoittautunut riittämättömäksi, tai kun lapsi tarvitsee säännöllistä tukea tai monta tukimuotoa samanaikaisesti. Tehostettu tuki on suunnitelmallista, säännöllistä ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostettu tuki suunnitellaan aina yksittäiselle lapselle ja sisältää erityisopetuksen käytänteitä. Tehostetun tuen tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen kasvua ja monimuotoistumista. Tuen laatu ja määrä tulee järjestää niin että tuki vastaa lapsen kehitystä ja tarpeita. Tehostettu tukea suunnitellaan, toteutetaan ja seurataan yhteistyössä lapsen, vanhempien ja kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa myös yhteistyössä moniammatillisten yhteistyötahojen kanssa. Tehostettua tukea tulee arvioida säännöllisesti.

5.1.5. Erityinen tuki

Lapsi saa erityistä tukea kun kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu muilla tukitoimilla. Erityisen tuen tavoitteena on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea jotta lapsella on tasavertaiset mahdollisuudet kasvuun ja oppimiseen omien edellytysten mukaan yhdessä samanikäisten kanssa. Erityiseen tukeen kuuluvat ensisijaisesti vaikeavammaiset lapset, lapset joilla on vaikea sairaus tai viivästynyt kehitys, tai kun tuen tarve liittyy sosioemotionaaliseen kehitykseen. Erityisessä tuessa lapsella on moniammatillisten yhteistyötahojen laatimia lausuntoja tai suunnitelmia. Tuki arvioidaan säännöllisesti.

5.1. Menettelytavat ja vastuu työskentelyssä tuen tarpeessa olevan lapsen kanssa

Kun viitteitä lapsen tuen tarpeesta ilmenee toimintaa tulee tarkastellaan ja eriyttää. Tilannetta seurataan kahden ja neljän viikon sisällä. Mikäli lapsella edelleen havaitaan tuen tarvetta keskustellaan huoltajien kanssa ja lapselle annetaan tarvittaessa yleistä tukea. Kolmiportaisen tuen tukimateriaali voidaan käyttää.

1. Yleinen tuki

- Jos tuelle on yhä tarvetta, otetaan yhteyttä huoltajiin ja keskustellaan lapsen tuen tarpeesta.
- Erityisopettajan kanssa keskustellaan tarvittaessa
- Yleisen tuen suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa ja merkitään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

- Tukipäätöksen tekemisen jälkeen tuki arvioidaan kahden kuukauden kuluessa ja sen jälkeen tuki arvioidaan säännöllisesti ja lopetetaan, mikäli lapsen tuen tarve päättyy
- Lapsen tukimuoto merkitään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

2. Tehostettu tuki

- Kun yleinen tuki ei ole riittävä, tehdään pedagoginen arvio
- Tehostetun tuen suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa ja tukisuunnitelma merkitään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan
- Monialaisten yhteistyötahojen kanssa voidaan tehdä yhteistyötä
- Tuki arvioidaan säännöllisesti ja se lopetetaan, mikäli lapsen tuen tarve lakkaa
- Lapsen tukimuoto merkitään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

3. Erityinen tuki

- Erityiseen tukeen kuuluvat ensisijaisesti lapset joilla on vaikea sairaus tai viivästynyt kehitys, tai kun tuen tarve liittyy sosioemotionaaliseen kehitykseen.
- Erityisessä tuessa lapsella on lausunto tai monialaisten yhteistyökumppaneiden suunnitelmia.
- Lapsen siirtyessä erityiseen tukeen otetaan yhteyttä monialaiseen yhteistyökumppaniin, joka on työskennellyt lapsen kanssa
- Tuki arvioidaan säännöllisesti.
- Lapsen tukimuoto merkitään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan

Kaikilla tukitasoilla tehdään tarvittaessa yhteistyötä muiden monialaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.⁵

Lapsen tukitarve tulee arvioida uudelleen, kun lapsi aloittaa esikoulun.

5.3. Tehtävät ja vastuu tuen tarpeessa olevan lapsen kanssa

5.3.1. Päiväkodinjohtaja

- Päävastuu pedagogisesta toiminnasta ja kolmiportaisen tuen toteuttamisesta toiminnassa
- Vastaa avustajien työtehtävien tiedottamisesta sekä avustajaresurssin seurannasta (tähän tarkoitettun lomakkeen avulla)

5.3.2. Kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja

- Konsultoi ja ohjaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa
- Ohjaa avustajia yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien kanssa

---

⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

- Toimii asiantuntijana erityispedagogisissa asioissa, toimii neuvonantajana ja avustaa apuväline- ja materiaaliasioissa
- Havainnoi yksittäistä lasta ja lapsiryhmää
- Osallistuu tarvittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin
- Tapaa yksittäisiä lapsia ja työskentelee näiden kanssa tarpeen ja suunnitelman perusteella

5.3.3. Varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja

- Konsultoi ja ohjaa henkilökuntaa lasten/lapsiryhmien kielenoppimisasiossa
- Toimii asiantuntijana kieli- ja kulttuuriin liittyvissä asioissa, toimii neuvonantajana ja avustaa apuväline- ja materiaaliasioissa
- Havainnoi yksittäistä lasta ja lapsiryhmää
- Osallistuu tarvittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin

5.3.4. Varhaiskasvatuksen opettaja

- Päävastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen tuen laatimisessa ja arvioinnissa
- Päävastuu mahdollisen tehostetun tuen tarpeessa olevan lapsen pedagogisen arvioinnin laatimisesta
- Päävastuu lapsiryhmän pedagogisesta toiminnasta sekä suunnitellun tuen toteuttamisesta ja arvioinnista
- Työskentelee yhdessä huoltajien kanssa päivittäistä toimintaa koskevissa tukitoimissa
- Seuraa määrätietoisesti lapsen kehitystä ryhmässä, tavoitteena havaita tukea tarvitsevat lapset aikaisessa vaiheessa
- Vastaa yhteistyöstä terapeuttien ja lapsen verkoston kanssa
- Päävastuu erityisen tuen pedagogisesta arvioinnista

5.3.5. Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja

- Seuraa ja toteuttaa määrätietoisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivittäisessä toiminnassa
- Käyttää sovittuja toimintatapoja ja apuvälineitä lapsen tukitarpeiden toteuttamiseksi päivittäisessä toiminnassa
- Työskentelee yhdessä huoltajien kanssa päivittäistä toimintaa koskevissa tukitoimissa
- Seuraa määrätietoisesti lapsen kehitystä ryhmässä tavoitteena havaita tukea tarvitsevat lapset aikaisessa vaiheessa

5.3.6. Varhaiskasvatuksen avustaja

- Osallistuu lapsen/lasten varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin yhdessä muun henkilökunnan kanssa
- Käyttää sovittuja toimintatapoja ja apuvälineitä lapsen tukitarpeiden toteuttamiseksi päivittäisessä toiminnassa
- Työskentelee yhdessä huoltajien kanssa päivittäistä toimintaa koskevissa tukitoimissa
- Seuraa määrätietoisesti lapsen/lasten kehitystä ryhmässä

5.3.7. Päivähoidon suunnittelija (perhepäivähoito)

- Päävastuu pedagogisesta toiminnasta perhepäivähoidossa
- Vastaa yhteydenpidosta kiertävään erityisopettajaan, jos lapsella epäillään tuen tarvetta
- Vastaa suunniteltujen tukitoimien jatkuvasta toteuttamisesta ja arvioinnista
- Vastaa tukisuunnitelman merkitsemisestä ja arvioimisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan
- Vastaa siitä, että mahdollinen uudelleensijoittaminen päiväkotiin aloitetaan lapsen tukitarpeen niin vaatiessa

5.3.8. Perhepäivähoitaja

- Päävastuu lapsiryhmän pedagogisesta toiminnasta sekä suunnitellun tuen toteuttamisesta ja arvioinnista
- Työskentelee säännöllisesti yhdessä huoltajien kanssa päivittäistä toimintaa koskevissa tukitoimissa
- Seuraa määrätietoisesti lapsen kehitystä ryhmässä tavoitteena havaita tukea tarvitsevat lapset aikaisessa vaiheessa
- Ottaa yhteyttä päivähoidon suunnittelijaan ja kiertävään erityisopettajaan, jos lapsella epäillään tuen tarvetta
- Tehostetun tuen tarpeessa olevat lapset sijoitetaan pääsääntöisesti päiväkodin varhaiskasvatuksen piiriin

5.4. Yhteistyö lapsen, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Tuen tarve saavutetaan parhaiten kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteista tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökumppaneita voivat olla esim. lasten neuvola, lasten suojelu ja kasvatus- ja perheneuvola Raaseporin perhekeskuksessa. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella mutta jos henkilöstölle herää huoli lapsesta, ovat he velvollisia tekemään yhteydenotto pyyntö/ lastensuojeluilmoitus perhekeskukseen. Perhekeskuksesta tuki kanavoidaan lapselle ja /tai perheelle.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tulee antaa lapsen huoltajille ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelmassa.

5.5. Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa

Kolmiportaisen tuen käsikirja ja tukimateriaalia voidaan käyttää kolmiportaisen tuen työssä. Apuväline- ja materiaalihankinnoissa konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, tulkkipalvelujen koordinoimisesta vastaa varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja. Raaseporissa toimii tuetun varhaiskasvatuksen työryhmä joka koordinoi varhaiskasvatuksen tuki toimia. Mikäli joku henkilökunnasta, erityisopettaja/ kieli- ja kulttuuriopettaja tai päiväkodinjohtaja tuntee huolta päivittäisestä toiminnasta voivat he tehdä aloitteen puuttumisen ja pedagogisen ohjauksen mallin käyttöönotosta. Ohjaus tehdään yhteistyössä päiväkodinjohtajan, erityisopettajan/kieli- ja kulttuuriopettajan ja henkilöstöryhmän kanssa. Mallin seurannasta vastaa päiväkodinjohtaja.

5.5.1. Tuetun varhaiskasvatuksen työryhmä

Erityispäivähoidon työryhmä koostuu varhaiskasvatuspäälliköstä, kahdesta päiväkodinjohtajasta ja viidestä varhaiskasvatuksen erityisopettajasta. Ryhmä kokontuu säännöllisesti joka toinen kuukausi. Koollekutsujana toimii varhaiskasvatuspäällikkö.

Työryhmän tehtäviin kuuluu

- Käsitellä ja koordinoida avustaja resurssia kaupungin varhaiskasvatuksessa
- Ehdottaa vaihtoehtoisia tukitoimia lapsiryhmille
- Taata yhdenvertainen avustaja resurssin myöntäminen
- Kehittää kolmiportaista tukea varhaiskasvatuksessa

Tukitoimiin liittyvät asiat tuodaan työryhmään erityisopettajien välityksellä yhteistyössä päiväkodinjohtajien kanssa. Erityisopettajat informoivat päiväkodinjohtajaa työryhmän päätöksistä.

5.5.2. Pedagoginen puuttuminen ja ohjaus

Pedagogisen puuttumisen – ja ohjauksen mallia käytetään tilanteissa joissa jollakin osapuolella: henkilökunnalla, erityisopettajalla/ kieli- ja kulttuuriopettajalla tai päiväkodinjohtajalla on huoli lapsiryhmän toiminnasta. Ryhmän tuen tarve kartoitetaan ja dokumentoidaan, suunnitelma toiminnan kehittämiseksi ja arvioinnille laaditaan. Puuttumisen ja ohjauksen tavoitteena on auttaa työyhteisöä kehittämään pedagogista toimintaa vastaamaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita ja lasten kasvua, kehitystä ja oppimisen tukemista. Suunnitelma tehdään kirjallisena ja arviointi on säännöllistä. Päiväkodinjohtaja vastaa prosessista ja ohjauksen seurannasta, varhaiskasvatuksen opettajat vastaavat suunnitelman toteutumisesta.

6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Arvioinnin tulee kannustaa parantamaan toiminnan laatua. Arvioinnin ensisijainen tavoite on kannustaa kehittämään, kehittymään, sekä yrittämään parastaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee varhaiskasvatuslain mukaisesti arvioida toimintaansa, sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Toimintaa tulee arvioida oma-aloitteisesti, systemaattisesti ja säännöllisesti. Arvioinnin tarkoitus on tuottaa arviointitietoa kunnan varhaiskasvatuspalveluista. Arviointitiedon pohjalta kehitetään ja muutetaan toimintaa, palvelujärjestelmää ja palveluverkostoa.

Varhaiskasvatuksen arviointi eroaa tietyissä tapauksissa muiden opetussektoreiden arvioinnista. Arvioinnissa tulee huomioida pienten lasten kanssa tehtävän työn pedagogiset erityispiirteet: lait ja varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat eivät aseta tavoitteita lapsen oppimiselle tai osaamiselle, vaan tavoite on ohjata varhaiskasvatusta lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia tukevaksi. Arviointi koskee henkilökunnan toimintaa. Arvioinnissa painotetaan täten reflektointia työtöistä, sekä oman toiminnan kriittistä tarkastelua. Varhaiskasvatuksen arviointia voi näin pitää pedagogiikan kokonaisvaltaisen kehittämisen ja ohjaamisen välineenä.⁶

Itsearviointi on osa laatujohtamista, jota varhaiskasvatuksen järjestäjien ja yksityisten tuottajien tulee tehdä, ja siten osa johtamisjärjestelmää ja johtamisen väline. Itsearviointi on väline, jonka avulla saadaan tietoa toiminnasta, toimintakulttuurista ja vallitsevista arvoista pääasiassa varhaiskasvatusorganisaation sisäiseen käyttöön.

6.1. Arviointi paikallistasolla

Paikallistasolla arvioidaan varhaiskasvatuksen järjestelyjä, paikallisia suunnitelmia, sekä niiden toteuttamista. Paikallistasolla arviointi toteutetaan siten, että järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat keräävät ja hankkivat tietoa palveluistaan, käsittelevät arviointitiedon ja tekevät siitä johtopäätöksiä, joiden pohjalta kehittävät ja muuttavat toimintaa. Tavoitteena on toiminnan, palvelujärjestelmän ja palvelukokonaisuuden kehittäminen toiminnan jatkuvaksi parantamiseksi.

Kesäkuussa koostetaan toimintavuoden arviointi: päiväkodin johtajat kokoavat yhteisten suuntaviivojen pohjalta ryhmien varhaiskasvatussuunnitelma-arvioinnit, vanhempien arvioinnin, henkilöstön arvioinnin, sekä lapsen varhaiskasvatuksen alun arvioinnin. Huoltajille ja

---

⁶ Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, s.27, KARVI

henkilökunnalle tarjotaan maaliskuun aikana sähköistä mahdollisuutta varhaiskasvatuksen arviointiin.

6.2. Pedagogisen toiminnan tason arviointi

Pedagogisen toiminnan tasolla tarkoitetaan tässä sitä varhaiskasvatusta, jota toteutetaan lapsiryhmissä eri toimintamuodoissa. Tällä tasolla on arvioinnin huomion keskipisteessä henkilökunnan toiminta ja lasten kohtaaman pedagogisen toiminnan laatu.

Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kokonaisuutta, joka koostuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta ja joka ilmenee lasten ja henkilökunnan välisessä vuorovaikutuksessa, yksikön toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä ja henkilökunnan ammatillisissa työtavoissa.

Pedagogisen toiminnan tasolla toteutetaan arviointi pääasiassa itsearviointina. Itsearviointiin yksi tarkoitus on auttaa henkilökuntaa tarkastelemaan oman pedagogista toimintaansa varhaiskasvatusta ohjaavien tavoitteiden valossa.

Tavoitteellinen itsearviointi vaatii reflektoivaa työtapaa, eli kykyä tiedostaa omat toimintatapansa ja niiden kehittämistä. Tämä tarkoittaa, että henkilökunnan on kyettävä pedagogisesti perustelevaan kaikki toimintaansa ja tarpeen niin vaatiessa muuttamaan toimintatapojaan.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogista johtajuutta. Pedagoginen johtajuus tarkoittaa varhaiskasvatuksen johtamista, arvioimista ja kehittämistä tavoitteellisesti ja systemaattisesti. Pedagogisen toiminnan tasolla vastaa päiväkodinjohtaja siitä, että toimintaa ohjaavien asiakirjojen arvot ja tavoitteet toteutuvat pedagogisin menetelmin. Tämä vaatii pedagogiikan johtamista ja hyvien työskentelyolosuhteiden luomista ja ylläpitämistä, henkilökunnan ammattitaidon ja koulutuksen hyödyntämistä ja toiminnan kokonaislaatuista järjestämistä.⁷

Henkilökunnan työhyvinvointia arvioidaan vuosittain Raaseporin kaupungin kyselyllä. Tuloksia käytetään toiminnan parantamiseen ja kehittämiseen.

Ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka Raaseporin varhaiskasvatuksessa laaditaan, ohjaavat ryhmän tavoitteiden toteuttamista. Suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti pedagogisen arvioinnin ja itsearviointin varmistamiseksi ja tätä kautta toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on jatkuva prosessi tavoitteena taata toiminnan laatu. Tiimikokouksissa joka toinen viikko tapahtuvan jatkuvan arvioinnin lisäksi arvioidaan suunnitelmaa loka-/marraskuussa, maaliskuu-/huhtikuussa ja kesäkuussa jolloin arvioidaan

---

⁷ Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, s.24-25, KARVI

toimintavuotta kokonaisuudessaan. Toimintavuoden arviointia käytetään seuraavan vuoden toiminnan suunnittelun pohjana.

Ryhmäkohtaiset suunnitelmat hyväksyy ja niiden toteutumista seuraa päiväkodinjohtaja – suunnitelmat ovat asiakirjoja, jotka toimivat pedagogisen johtamisen perustana ja välineenä.

Indikaattorit, jotka kuvaillaan ja joita arvioidaan ryhmäkohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa, ovat:

- kunnioittava vuorovaikutus lapsi-lapsi, lapsi-aikuinen, aikuinen-aikuinen
- miten varhaiskasvatussuunnitelman arvot ja lapsinäkemys toteutuvat käytännössä
- päivän organisointi (mm. pienryhmiin jako) ja turvallisuus
- kuinka oppimisympäristö tukee lapsen kehitystä, osallisuutta, oppimista ja leikkiä
- monipuolinen oppimisalueiden mukainen toiminta
- miten tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista hyödynnetään toiminnassa
- lapsen osallisuus
- lapsi ryhmänsä jäsenenä, kiusaamista ehkäisevä toiminta
- kasvatusyhteistyö vanhempien kanssa
- moniammatillinen yhteistyö
- yhteistyö yksikön eri ryhmien välillä
- pedagoginen dokumentointi – miten toimintaa dokumentoidaan siten, että se toimii jatkuvan arvioinnin välineenä

Varhaiskasvatuksen laatua parannetaan ja kehitetään tunnistettujen kehittämistarpeiden perusteella. Jatkuva ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman arviointi takaa mahdollisuuden jatkuvaan itsearviointiin, reflektioon ja toiminnan tavoitteelliseen kehittämiseen.

Monipuolisen arvioinnin avulla varmistetaan, että lapsen omat kokemukset tilanteissa huomioidaan tarpeeksi, riippumatta siitä, mitä kriteereitä toiminnan arvioinnissa käytetään. Lapsi voi arvioida toimintaa esim. ”Mun vartti”-haastattelun kautta, kuvien avulla, portfolioarviointina, projektiarviointina, ryhmän lasten viikkokouksissa. Raaseporissa lapset arvioivat toimintaa ”Mun vartin” avulla, mikä pitää sisällään joka kuukautisen lapsen henkilökohtaisen haastattelun, jossa lapsi saa kertoa mielipiteensä, ajatuksensa ja kiinnostuksensa. Haastattelussa käytetään erityistä

lomaketta. Tarvittaessa käytetään haastattelun tukena kuvia (valmiita, valokuvia toiminnasta, lasten ottamia valokuvia) ja muuta materiaalia. Lisäksi lapset päivittäin osallistuvat omien portfolioidensa rakentamiseen.

6.3.3. Arviointitulosten julkistaminen

Arvioinnin keskeiset tulokset julkaistaan toukokuun aikana varhaiskasvatuksen kotisivulla, päiväkotien Pedanet-sivuilla, sekä viedään tiedoksi sivistyslautakuntaan.